

Olga Stefko

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

KRYZYS FINANSOWY A ZMIANY POZIOMU PŁYNNOŚCI FINANSOWEJ PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO W POLSCE

FINANCIAL CRISIS AND THE FINANCIAL LIQUIDITY CHANGES IN THE POLISH FOOD INDUSTRY

Słowa klucze: przemysł spożywczy, kryzys, płynność finansowa

Key words: food industry, crisis, financial liquidity

Abstrakt. Przemysł spożywczy pełni ważną rolę w rozwoju gospodarczym kraju. Skutki światowego kryzysu finansowego dotknęły wielu sektorów polskiej gospodarki. Jedną z podstawowych konsekwencji złej koniunktury jest obniżenie poziomu płynności finansowej poszczególnych podmiotów gospodarczych. Postanowiono zatem sprawdzić poziom płynności finansowej podmiotów wchodzących w skład przemysłu spożywczego i wskazać potencjalne przyczyny takiego stanu rzeczy.

Wstęp

Kryzys finansowy i ekonomiczny zapoczątkowany w Stanach Zjednoczonych odbił się szerokim echem w całej gospodarce światowej, powodując swoiste domino różnorodnych, przykrych konsekwencji, zarówno w skali makro- jak i mikroekonomicznej. Zagadnienie kryzysu, jego wpływu na bieżącą i przyszłą działalność podejmowały przede wszystkim media. Naukowcy również zabierali głos w tej sprawie, wskazując na pewną typowość zjawiska, odnosząc obecny kryzys do jednego z zasadniczych elementów cykli gospodarczych. Wśród wielu opinii na uwagę zasługuje wypowiedź Chmielewskiego [2003], w której ekonomista szeroko omawia semantykę kryzysu i wskazuje na jego pozytywne, dydaktyczne działanie. Podobnego zdania na temat znaczenia i roli kryzysu w odniesieniu do małych firm są Glinka i Gudkova [2003]. Kryzysowi i jego skutkom poświęcili również sporo uwagi naukowcy z Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu w pracy pod redakcją Przybylskiej-Kapuścińskiej [2011]. Skutki kryzysu finansowego lat 2007-2010 przedstawiono zarówno w ujęciu globalnym, jak i w odniesieniu do wybranych krajów i dziedzin życia gospodarczego. Sytuacji przemysłu spożywczego w dobie recesji uwagę poświęcili także Urban [2012], Rowiński i Bułkowska [2011].

Wśród wielu konsekwencji, które niesie za sobą obniżenie koniunktury gospodarczej najczęściej występująca, a jednocześnie najbardziej niebezpieczną, jest obniżenie bądź utrata płynności finansowej. Jak się niedawno przekonaliśmy na przykładzie Grecji, możliwość zbankrutowania mają nie tylko pojedyncze przedsiębiorstwa, ale i całe kraje. Z uwagi na duże znaczenie dla sprawnego funkcjonowania kraju dobrej kondycji jednego z jego ważnych sektorów, jakim jest przemysł spożywczy, postanowiono sprawdzić jak kształtuje się płynność finansowa podmiotów wchodzących w jego skład i podjąć próbę wyodrębnienia przyczyn takiego stanu rzeczy.

Material i metodyka badań

Oprócz dostępnych opracowań statystycznych i literatury do określenia relacji między kryzysem finansowym a poziomem płynności finansowej przedsiębiorstw przemysłu spożywczego wykorzystano dane pierwotne zgromadzone i udostępnione przez firmę Notoria Serwis SA. Zawierały one indywidualne roczne zestawienia bilansowe 20 wiodących firm przemysłu spożywczego, których identyfikacja, ze względu na ochronę danych osobowych, nie była możliwa.

Poza obliczeniami statystycznymi miar zmienności i położenia, w skład których wchodziły: średnia wartość minimalna i maksymalna, mediana, kwartale dolny i górny, a także odchylenie standardowe, policzono również dwa wskaźniki płynności – bieżącej i przyspieszonej dla okresu między 2007 a 2010 r. Ze względu na rozbieżności w literaturze dotyczącej finansów co do interpretacji licznika i mianownika wzoru na płynność bieżącą (aktywa bieżące/pasywa bieżące), zdecydowano za Gołasiem [2002] za aktywa bieżące przyjąć aktywa obrotowe pomniejszone o należności z tytułu dostaw i usług powyżej 12 miesięcy.

Natomiast pasywami bieżącymi uczyniono zobowiązania krótkoterminowe, rezerwy krótkoterminowe i rozliczenia międzyokresowe krótkoterminowe. Z pozycji zobowiązań bieżących wyłączone zostały natomiast zobowiązania z tytułu dostaw i usług o okresie wymagalności powyżej 12 miesięcy. Wskaźnik płynności przyspieszonej skonstruowano analogicznie, poprzez wyłączenie zapasów z aktywów bieżących.

Specyfika przemysłu spożywczego

Przemysł spożywczy nie jest w stanie istnieć samodzielnie i sprawnie działać w oderwaniu od pozostałych ogniw łańcucha łączącego produkcję z ostatecznym konsumentem. To, jak funkcjonuje, zależy w dużej mierze od sytuacji jego dostawców i chłonności rynku, odzwierciedlanych nie tylko siłą nabywczą ostatecznych klientów, ale i wielkością spożycia. Niebagatelne znaczenie ma tu także obrót międzynarodowy, w tym przede wszystkim eksport oferowanych przez branżę towarów.

Zaopatrzenie w surowce przemysłu spożywczego można ocenić jako stabilne (tab. 1), mimo wahań w wielkości produkcji odnotowanych między 2008 a 2010 r. Nadal, jak podaje Rocznik Statystyczny Rolnictwa [2011], Polska jest na czołowych miejscach zarówno w skali świata, jak i UE, w produkcji żyta (świat – 3, UE – 2), owsa (świat – 4, UE – 1) i jabłek (świat – 3, UE – 1). Wyraźne tendencje wzrostowe są widoczne w produkcji sprzedanej, eksporcie i ogólnym spożyciu żywności i napoi bezalkoholowych.

Tabela 1. Wybrane zagadnienia związane z przemysłem spożywczym
Table 1. Selected food industry problems

Wyszczególnienie/Specification	2005	2008	2009	2010
Ogólne spożycie żywności i napoi bezalkoholowych [mln zł]/ <i>Food and non-alcoholic beverage consumption value [mln PLN]</i>	722697	918553	964298	1022164
Eksport przetworów spożywczych [mln zł]/ <i>Processed food exports [mln PLN]</i>	12037	18024	22729	24854
Produkcja sprzedana prod. spożywczych i napojów (ceny bieżące [mln zł])/ <i>Food product and beverage sales value (current prices [mln PLN])</i>	121554	147003	154878	158945
Produkcja wybranych artykułów rolnych [kg/ha UR]/ <i>Production of selected agricultural products [kg per 1 ha of AL]:</i>				
– żyto/rye	214	213	230	184
– owoce/oats	83	78	88	98
– owoce/fruits	77	101	96	72

Źródło/Source: Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2011

Poziom płynności finansowej branży

W polskim przemyśle spożywczym między 2007 a 2010 r. nie zauważono większych kłopotów z płynnością finansową. Zarówno obliczenia dla pojedynczych przedsiębiorstw, jak i zestawienia zbiorcze (tab. 2) wskazują na adekwatność zalecanego w interpretacji, optymalnego przedziału bieżącej płynności mieszczącego się między <1,2-2,0>. Wartości minimalne i obliczenia kwartyli dolnych pokazują, że w analizowanej zbiorowości znajdowały się jednostki mające kłopoty z regulacją swoich bieżących zobowiązań.

Tabela 2. Zmiany poziomu płynności finansowej w przemyśle spożywczym
Table 2. Changes in the financial liquidity in food industry

Płynność finansowa/ Liquidity measure	Średnia/ Mean	Mediana/ Median	Minimum/ Min	Maksimum/ Max	Kwartył dolny/ Lower quartile	Kwartył górnny/ Upper quartile	Odchylenia standard./ Standard deviation
2007							
Bieżąca/Current	1,19	1,05	0,40	3,00	0,80	1,25	0,62
Przyspieszona/Quick	0,54	0,35	0,10	2,10	0,20	0,60	0,51
2008							
Bieżąca/Current	1,36	1,10	0,40	3,90	0,70	1,40	0,95
Przyspieszona/Quick	0,71	0,40	0,10	2,80	0,25	0,75	0,76
2009							
Bieżąca/Current	1,36	1,20	0,40	2,80	1,00	1,60	0,60
Przyspieszona/Quick	0,67	0,50	0,30	1,70	0,40	0,80	0,41
2010							
Bieżąca/Current	1,49	1,25	0,40	4,10	1,00	1,60	0,89
Przyspieszona/Quick	0,69	0,60	0,30	1,70	0,40	0,80	0,41

Źródło: opracowanie własne
Source: own study

wiązań. Stanowiły one jednak mniejszość. Na uwagę zasługuje również fakt niewielkiego zróżnicowania w osiąganych parametrach (poziomy odchylenia standardowego), w związku z tym koncentrowania się w interpretacjach na średnich wartościach. Średkowe wartości (mediany) we wszystkich analizowanych latach były mniejsze od średnich wartości, ale pozostawały na zadowalającym poziomie. Zdecydowana większość przedsiębiorstw biorących udział w badaniu we właściwy sposób zarządzała swoimi finansami, nie dopuszczając do zaległości płatniczych. Odnotowano nawet przypadki nadpłynności.

Płynność przyspieszona, której głównym zadaniem jest określenie udziału najmniej płynnych aktywów bieżących w ogóle posiadanych, wykazała występowanie w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego dużych zapasów. Ze względu na okres sprawozdań finansowych (grudzień danego roku), na podstawie których wykonano analizy, z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić można, iż różnice między wskaźnikiem bieżącej i przyspieszonej płynności wynikały z posiadania przez firmy dużych zapasów wyrobów gotowych. Jest to dla przedsiębiorstw przemysłu spożywczego zjawisko naturalne, poprawne i gwarantujące zapewnienie ciągłości podaży w następnych okresach.

Podsumowanie

Jak twierdzi Urban [2011, 2012], zagrożenie kryzysem gospodarczym, wynikające z kryzysu finansów publicznych, którego konsekwencją może być recesja w krajach najbardziej zadłużonych, jedynie w niewielkim stopniu dotknęła polską gospodarkę i jej przemysł spożywczy. Spowodowane było słabym powiązaniem jej z rynkiem światowym, zorientowaniem na rynek krajowy, a także następstwami osłabiania polskiej waluty, w wyniku czego zwiększył się eksport, a zmniejszało się zainteresowanie importem. Stanowisko to potwierdzone zostało przeprowadzonymi analizami wykazującymi ewidentny wzrost zarówno sprzedaży, jak i eksportu między 2007 a 2010 r. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy było rosnące spożycie artykułów żywnościowych, co zgodnie z prawem Engla wskazuje na zubożenie społeczeństwa i odczuwanie skutków kryzysu światowego, odbijającego się również na polskim społeczeństwie. Wbrew wszystkiemu, ogólnoswiatowe kłopoty finansowe stanowią swoisty stymulant rozwoju przemysłu spożywczego, co w konsekwencji przekłada się na występujący w nim dobry poziom płynności finansowej. Poprawa koniunktury może spowolnić jego rozwój, przekładając preferencje w wydatkach żywnościowych na dobra wyższego rzędu. Jest to jednak kwestia w miarę odległej przyszłości.

Literatura

- Chmielewski P. 2003: Semantyka kryzysu. *Problemy zarządzania*, 2(2). UW, Warszawa, 7-40.
- Glinka B., Gudkova S. 2003: Małe przedsiębiorstwa w sytuacjach kryzysowych. *Problemy zarządzania*, 2(2). UW, Warszawa, 113-127.
- Golaś Z. 2002: Techniki wytwarzania i ich efektywność w indywidualnych gospodarstwach rolnym. *Zesz. Nauk. Roczniki AR*, 327, Poznań.
- Przybylska-Kapuścińska W. (red.). 2011: Reakcje rynku na kryzys finansowy. CeDeWu, Warszawa.
- Rocznik Statystyczny Rolnictwa. 2011. GUS, Warszawa.
- Rowiński J., Bulkowska M. 2011: Wzrasta konkurencyjność polskiego przemysłu spożywczego na tle UE. *Przemysł Spożywczy*, 7-8, Warszawa.
- Urban R. 2012: Polski sektor żywnościowy a światowy kryzys finansowy. *Przemysł Spożywczy*, 1, Warszawa.
- Urban R. 2011: Kryzys finansów publicznych i ich wpływ na sektor żywnościowy. *Przemysł Spożywczy*, 12, Warszawa.

Summary

The food industry has a very important role in the country's economic development. The world's financial crisis affected many sectors of the Poland's economy. One of its basic consequences was the reduction in the level of financial liquidity of particular firms. The paper examines the level of financial liquidity in the Polish food industry and identifies potential reasons responsible for its changes.

Adres do korespondencji:

dr Olga Stefko
 Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
 Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu
 ul. Wojska Polskiego 28
 60-637 Poznań
 e-mail: stefko@up.poznan.pl